

Alla är vi hycklare

ETIK OCH MORAL handlar om det goda livet. Ordet *etik* kommer från grekiskan och ordet *moral* från latin, och båda handlar om samma sak – rätt och fel, gott och ont.¹

Jag skriver detta samtidigt som det ena sexövergreppet efter det andra rullas upp i land efter land inom den romersk-katolska kyrkan. Den institution som mer än andra har hävdad en tydlig och strikt syn på sexualmoral har alldeles för många företrädare som inte levt efter de egna orden. Fördömandet av deras handlingar, liksom av deras hyckleri, hörs från alla håll.

Nu är det inte enbart inom den romersk-katolska kyrkan som missförhållanden uppdragas. Det gäller också protestantiska kyrkor. Och det gäller idrottsklubbar, kulturföreningar, företagsvärlden och bland politiker och artister ... Överallt har människor förbrutit sig mot medmänniskor och brutit mot sina egna ideal.

Här ställs vi inför ett stort problem när vi ska ta ställning till vad som är det goda livet, nämligen frågan om vårt eget hyckleri. Det är enkelt att peka finger åt den uppenbara ondskan eller de uppenbart omoraliska människorna. Men om vi tänker efter så har också vi problem med de flesta etiska principer vi bejakar. Hur enkla och självklara de än är i sig själva har vi många gånger ändå brutit mot dem. I den meningen är vi alla hycklare.

1. Ibland görs en distinktion mellan moral och etik, där moral står för det konkreta handlandet medan etik står för den teoretiska reflektionen över handlandet. I praktiken används dock begreppen ofta som synonymer, vilket är fallet i den här boken.

Ta principen "Du ska inte ljuga" som exempel. De flesta instämmer i att det är en riktig princip. Ändå har vi alla ljugit med hjälp av små vita lögner eller genom stora nattsvarta osanningar. Betyder det att ingen av oss kan uttala sig om sanning och lögn? Att vi alla bör avföras från diskussionen som hycklare? I så fall kommer all diskussion om rätt och fel att tystna.

När det gäller kristen sexualetik blir detta särskilt brännande, eftersom Jesus sätter ribban så högt. I Bergspredikan talar han inte bara om de yttre handlingarna utan också om hjärtats inställning:

Ni har hört att det blev sagt: *Du skall inte begå äktenskapsbrott*. Men jag säger er: den som ser på en kvinna med åtrå har redan i sitt hjärta brutit hennes äktenskap.²

I det ljuset blir vi alla äktenskapsbrytare. Blir vi därmed hycklare om vi säger något om äktenskapets okränkbarhet? Inte med nödvändighet. Det finns en faktor till. Frågan om hyckleri handlar inte bara om huruvida vi har brutit mot en princip som vi själva hävdar – det har vi alla gjort – utan om vi är ärliga med våra egna misslyckanden.

Ordet hyckleri kommer från det grekiska ordet *hypokritēs* som betyder skådespelare. Det syftar på det faktum att skådespelare i antikens Grekland bar masker för att indikera vilken rollfigur de representerade, till skillnad från vilka de var i sig själva. Hyckleri handlar alltså om att spela en roll som inte stämmer med vilka vi egentligen är.

Det är inte hyckleri att hävda en etisk princip även om man själv har brutit mot den. Nej, hyckleri blir det när man hävdar en etisk princip och låter dess dom falla över andra människors liv samtidigt som man själv sätter sig på oskuldens piedestal fastän man själv har brutit mot samma princip.

Att vara ofullkomlig, att ha gjort fel, att ha syndat, innebär inte

2. Matt 5:27–28.

automatiskt att man är en hycklare. Om vi inte lever med masker som döljer vårt verkliga jag utan i stället erkänner våra felsteg och omvänder oss från dem, då är vi trots vår historia inte hycklare. Syndare ja, men inte nödvändigtvis hycklare.

Det här är en bok skriven av en syndare för andra syndare. Så är det för övrigt med hela den kristna kyrkan. Som någon sagt: Kyrkan är inte ett museum av helgon, den är ett sjukhus för syndare.

Glappet mellan ideal och verklighet

Varje etisk fråga ställer oss inför glappet mellan ideal och verklighet. Viktiga ideal, som att tala sanning eller älska sin nästa som sig själv, motsvaras ju inte alltid av vad som sker i verkligheten. Det finns alltid ett glapp – större eller mindre – mellan de höga principerna och den mänskliga verkligheten. Det gäller inte minst när vi talar om sexualitet. Därför är det av största vikt att tänka igenom hur vi förhåller oss till detta oundvikliga glapp.

Bland kristna kan man skönja tre olika grundhållningar till glappet mellan ideal och verklighet på sexualitetens område.

Den första hållningen är att *sänka idealen så att de närmar sig verkligheten*. Detta är kännetecknande för den liberala teologi som gradvis har anpassat sexualetiken till trenderna i kulturen. Så kan Svenska kyrkan och RFSU/RFSL i många frågor i dag ta varandra i hand, vilket de också bokstavligen gör under Pride-paraderna. Svenska kyrkan har helt enkelt samtidsanpassat många av sina övertygelser. Etisk reflektion kommer då inte främst att handla om hur det borde vara utan kommer i stället att spegla hur det rent faktiskt är. Därmed minskar man bekvämt nog glappet mellan ideal och verklighet, men samtidigt undergräver man förståelsen av etiken, av vad som är det goda livet.

Esther Kazen, pastor och generalsekreterare i Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd och kanske mest känd som "feministpastorn" kan tjäna som exempel:

Jag har lika stor respekt för den som väljer att vänta med sex till bröllopsnatten, eller den som helt väljer att avstå från sex, som jag har respekt för den som väljer att vara sambo, eller har sex med någon helt utan att vilja dela livet med den. Jag tror inte att alla mår bra av *casual sex*, men jag tror inte heller att alla mår bra av att vänta länge med sex. Det finns inte en självklar praxis som ger garantier för ett bra sexliv, vi människor behöver olika saker. Men jag unnar alla just ett BRA sexliv. Alltså en sexpraktik som är hälsosam och härlig – och det kan se olika ut för olika personer.³

Den andra hållningen är att *dölja glappet genom hyckleri och hårdhet*. Detta har varit den traditionella attityden i frikyrkan, liksom i andra mer bibeltrogna och teologiskt konservativa sammanhang. Här upprätthålls idealen i undervisningen, men de relateras alltför sällan till den faktiska verkligheten. Det viktiga är att inte avslöjas utan att i stället kunna visa upp en förträfflig fasad. Om fasaden spricker är det katastrof; då möts man av hårdhet och fördömanden. I värsta fall förvisas man ur gemenskapen.

Beskrivningarna ovan är förstås härdragna för att få fram en kontrast, men de speglar ändå två olika förhållningssätt som inte ligger i linje med hjärtat i den kristna tron.

Den tredje hållningen är att möta verkligheten utifrån *evangeliets nåd och kraft*. Jesus sänker inte de etiska kraven, snarare tvärtom. Han ställer dem på sin spets. Inte någonstans kompromissar Jesus med Guds tanke för människan eller låter våra trasiga omständigheter omdefiniera vad som är gott och sant. Inte heller blundar han för verkligheten och hur synden infiltrerar människans liv. I stället möter han människor med kärlek och barmhärtighet, erbjuder förlåtelse och en ny start för var och en som erkänner sin synd och omvänder sig från den. Evangeliet är goda nyheter – det grekiska ordet

3. <<https://www.instagram.com/p/B1cEZU8I3Nj/>>

euangélion betyder just goda nyheter – eftersom det varken mixtrar med idealen eller öppnar för hyckleri.

Evangeliet är lösningen på glappet mellan ideal och verklighet. Det handlar om Guds nåd – förlåtelse – som renar oss från vår historia, och det handlar om Guds kraft – förändring – som leder oss mot en framtid i allt större samklang med idealen. Evangeliet är därför ett budskap av hopp. Vi kan lägga ner maskerna och vara ärliga om hur livet har blivit, eftersom det finns förlåtelse och en väg till förändring.

Till dig som läser den här boken vill jag säga: Du är älskad av Gud! Han har skapat dig och vill att du ska finnas. Oavsett din historia och oavsett vem du är, vad du har gjort sexuellt eller vad andra har gjort mot dig, så finns Guds kärlek för dig. Han vill dig väl. Han vill göra gott mot dig och välsigna dig. Han är den som kan förlåta och förändra dig. Lyssna till hans röst.

Vad betyder Jesu ord "Döm inte"?

Ett av de Jesusord som är mest känt i vår tid är nog "Döm inte, så blir ni inte dömda."⁴ Uppmaningen att inte döma har gjort djupa avtryck i populärkulturen. Vi vet hur en god människa bör reagera inför tveksamma moraliska val, nämligen: "Vem är jag att döma?"

Det finns en del goda motiv bakom den inställningen, som att ge frihet åt andra människor och visa ödmjukhet inför den egna möjligheten att göra korrekta moraliska bedömningar av komplexa frågor. Men resultatet är ofta en långt driven relativism som varken är möjlig att tillämpa konsekvent (tänk på alla fördömanden som följde av #metoo) eller har något som helst att göra med vad Jesus menade.⁵

4. Matt 7:1.

5. John Nolland, *The Gospel of Matthew: A Commentary on the Greek Text* (Grand Rapids: Eerdmans, 2005), s 317–318.

Så här lyder Jesu ord i Matteus 7:

Döm inte, så blir ni inte dömda. Ty med den dom som ni dömer med skall ni dömas, och med det mått som ni mäter med skall det mätas upp åt er. Varför ser du flisan i din broders öga när du inte märker bjälken i ditt eget? Och hur kan du säga till din broder: Låt mig ta bort flisan ur ditt öga — du som har en bjälke i ditt öga? Hycklare, ta först bort bjälken ur ditt öga, så kan du se klart och ta bort flisan ur din broders.⁶

Poängen för Jesus kan inte vara att vi ska sluta göra etiska bedömningar av vad som är rätt och fel. Rakt genom Bergspredikan, som detta citat är hämtat från, talar Jesus själv om rätt och fel. Det gäller för övrigt all hans undervisning i evangelierna. Det är självklart att det är skillnad mellan rätt och fel och att vi öppet behöver tala om den skillnaden.

Hur ska vi då förstå Jesu ord om att inte döma?

Låt mig först påminna om skillnaden mellan att bedöma en handling och fördöma en person. Det är två skilda saker, det brukar de flesta hålla med om. Samtidigt är det just här det blir känsligt. Om en handling bedöms och slutsatsen är att handlingen fördöms, det vill säga avvisas som moraliskt felaktig, vad händer då om jag är en av dem som har utfört handlingen? Det innebär ju att jag som person också fördöms, eller hur? Logiken i vår kultur blir då att säga: Det enklaste sättet att undvika att en person fördöms är att undvika att våra handlingar bedöms.

Kristen tro anger en annan väg. Vi är inte enbart våra handlingar. Vi är främst personer skapade och älskade av Gud. En felaktig handling innebär inte att vi är fördömda som personer, utan det innebär att vi handlat fel. Det i sin tur får konsekvenser i form av en skuld inför Gud och människor vilken vi behöver göra något åt, nämligen

6. Matt 7:1–5.

gen ödmjuka oss, omvända oss, be om förlåtelse och börja vandra en ny väg. Men det innebär inte att vi har förlorat vårt värde som människor eller att vi är fördömda som personer.

I kristen tro är det självklart att både bedöma handlingar och ange en väg till befrielse från de felaktiga handlingarnas konsekvenser.

Tillbaka till Bergspredikan. Vad är det Jesus talar om när han säger: "Döm inte"? Det som Jesus varnar för är *hyckleri*, vilket framgår av hans uttryckliga anklagelse i vers 7 – "hycklare" – och av hans två motiveringar till *varför* vi inte ska döma. Den första lyder: "Ty med den dom som ni dömer med skall ni dömas, och med det mått som ni mäter med skall det mätas upp åt er." Jesus påminner oss om den stora domen då det är vi som kommer att utvärderas utifrån de principer som vi i dag använder för att anklaga andra människor. Lever vi upp till vad vi kräver av andra? Svaret på den frågan är allt som oftast nej. Det leder vidare till den andra motiveringen som är ställd som en fråga: "Varför ser du flisan i din broders öga när du inte märker bjälken i ditt eget?" Det är enkelt att slå ner på andras svagheter och andras synd, samtidigt som man minimerar och urskuldar sin egen. Jesus riktar om sökarljuset från andra människors liv och börjar belysa *mitt* liv!

Den andra motiveringen kommer från bildspråket att ha en bjälke i ögat. Det är ju hyckleri att bli upprörd över andras flisor när man själv går omkring med en bjälke i ögat! Hyckleri och självrättfärdighet är vad Jesus kritiserar.

Med en bjälke i ögat får vi också svårigheter att se den andra personen på ett korrekt sätt. Hon kommer att skymmas av vår bjälke. Vad vet vi om den människans kamp och svårigheter eller om bakgrunden till en viss handling eller ett visst livsmönster? Med en bjälke i ögat blir vi blinda för människan och ser enbart den etiska principen. Så får vi etik utan empati, moral utan medkänsla.

Slutsatsen av detta är dock inte att Jesus vill stoppa den etiska reflektionen bland sina lärjungar. Inte heller att de aldrig får tala med

varandra om vad som är rätt och fel. Han slutar ju med att säga: "[T]a först bort bjälken ur ditt öga, så kan du se klart och ta bort flisan ur din broders". På ett annat ställe säger han rakt ut: "Om din broder gör orätt, så tillrättavisa honom, och om han ångrar sig, så förlåt honom."⁷ Paulus talar om att vi både ska "uppmuntra och tillrättavisa".⁸

Vi behöver lära oss att föra samtal om sexualitet i ljuset av Jesus. Det betyder att lägga hårdhet och hyckleri åt sidan, samtidigt som vi tar sanningen om Guds vilja på allvar.

Men är det lönt?

Jag har hört invändningen alltför ofta: folk lever inte efter etiska regler, allra minst när det gäller sex. Man gör snarare upp reglerna efter hand och drivs mycket mer av känslor och vilka konkreta möjligheter som öppnar sig än följer ett etiskt system eller en regelbok. Det är lönlöst att undervisa människor på ett område där de ändå kommer att improvisera.

Det är sant, sex är i dag ett område med fri improvisation. Och det är sant att människor aldrig kommer att följa en rekommenderad sexuell livsstil på ett konsekvent sätt. Ändå instämmer jag inte i invändningen av två skäl. För det första gäller detta lika mycket alla andra etiska områden också. Vi undervisar att man inte ska dräpa, stjäla och ljuga – trots att vi vet att dessa handlingar kommer att fortsätta göras. Men genom att undervisa om etik och moral minskar vi de felaktiga handlingarnas utbredning och kan börja röra oss i en bättre riktning, med en djupare förståelse för de olika handlingarnas innebörd. Att det inte blir fred överallt på jorden innebär inte att vi ska sluta kämpa för fred! För det andra, är det verkligen sunt att sex är ett område där personliga val och fri improvisation råder och där

7. Luk 17:3.

8. Tit 2:15, se även 2 Tim 4:2.

etiska perspektiv saknas? Knappast. Kapitel 4 till 8, som handlar om den sexuella revolutionen, visar att så inte är fallet. Just därför att vi inte av oss själva lever i linje med det goda behöver vi tala om det goda, om vad som är ett gott mänskligt liv. Vi behöver helt enkelt återerövra dygdena.